

MINISTERUL
EDUCAȚIEI, CULTURII
ȘI CERCETĂRII

Anexă la Ordinul MECC
nr. 1046 din 21 august 2019

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ВИВЧЕННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ
В 2019-2020 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ**

Chișinău, 2019

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ВИВЧЕННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ
В 2019-2020 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ.

Особливості викладання дисципліни згідно курикулуму 2019 року видання

Одна з найважливіших тенденцій освіти в Республіці Молдова сьогодні – перегляд курикулумів та підходів до надання освіти на засадах компетентнісного підходу.

Усі дисципліни курикулумної галузі знань *Мова і спілкування* містять:

- інтеграцію змісту – *Мова і література*
- єдині специфічні компетенції
- єдині теми для мовленевої діяльності для 5-9 класів

Мета навчання *інтегрованого курсу* української мови і літератури полягає у забезпеченні формування системи компетенцій для виховання творчої, національно свідомої особистості, громадянина Республіки Молдова.

Специфікою інтеграції цього періоду є те, що відбувається *предметна* (а не тематична інтеграція) яка має на меті об'єднання змісту складових частин - мовної і літературної.

Інтеграція курсу відбувається на ґрунті двох фундаментальних гуманітарних наук – лінгвістики та літературознавства, що виявляється у співвіднесенні основних змістових ліній курикулуму: мовленевої, комунікативної, літературної (читацької), мовної, соціокультурної. Охарактеризовані змістові лінії відповідають ключовим компетенціям: ***мовленнєвій, комунікативній, літературній, мовній, соціокультурній***. Кожна з перелічених видів компетенцій реалізується змістом дисципліни в нерозривній єдності.

Текстоцентричний підхід, орієнтований на вивчення всіх мовних явищ на основі тексту стає основним.

Предметні цілі сучасного курсу «Української мови і літератури» максимально наближені до життєвих потреб учнів, відображають їхні життєві орієнтири, спрямовують курс на інтенсивний мовленнєво-мислительний, інтелектуальний і духовний розвиток учнів, підвищення рівня загальної освіти, зокрема, - через низку конкретних завдань навчальної дисципліни, які ґрунтуються на аксіологічній, літературознавчій та культурологічній змістових лініях. При цьому розвиток мовленнєвої діяльності учня розглядається як інтегрований показник його особистісного зростання. Оволодіння учнями комплексом знань про художню літературу, її теорію та історію, а також літературно-творчими вміннями, досвідом і способами діяльності передбачає *формування загальної читацької компетентності*.

Реалізація компетентнісного підходу на уроках української мови і літератури забезпечує підвищення рівня успішності читацької діяльності учня, а відтак - повноцінне сприймання літературних творів у контексті духовних цінностей національної і світової художньої культури.

Менеджери навчальних закладів загальної освіти при проектуванні розкладу уроків на 2019-2020 навчальний рік повинні враховувати специфіку інтегрованого підходу в викладанні дисципліни і рекомендувати проведення ***спарених уроків*** з української мови та літератури, що вже передбачається державним навчальним планом.

Навчальний план

Навчальний план для початкової, гімназичної та ліцейської освіти на 2019-2020 навчальний рік (наказ міністра освіти, культури та досліджень № 321 от 29.03.2019 року) на викладання української мови і літератури передбачає:

<i>Кількість навчальних годин на тиждень</i>							
<i>V кл.</i>	<i>VI кл.</i>	<i>VII кл.</i>	<i>VIII кл.</i>	<i>IX кл.</i>	<i>X кл.</i>	<i>XI кл.</i>	<i>XII кл.</i>
3 год.	3 год.	3 год.	3 год	3 год	3 год.- реальний профіль 4 год.- гуманітарний профіль		

Звертаємо увагу на те, що при запропонованій формі інтеграції на одному з уроків більше уваги слід приділитимовній темі, а на наступному літературній. При цьому вчитель має право самостійно регулювати кількість та співвідношення мовного (лінгвістичного) і літературного (літературознавчого) навчального матеріалу на кожному із запланованих уроків

У класних журналах 5-12 класів записується одна сторінка «Українська мова і література». Підсумкова оцінка виставляється загальна із суми всіх оцінок.

Навчально-методичне забезпечення

Навчально-дидактичні матеріали з предмета:

- Стандарти
- Курикулум
- Методичний гід
- Підручник

Основним нормативним документом викладання української мови та літератури є Шкільний курикулумз української мови і літератури.

В 2018 році вийшов новий вдосконалений курикулум для початкової школи. Курикулум запроваджується поступово. В 2019-2020 навчальному році за новим курикулумом будуть працювати всі учні 1-4 класів.

У 2019 році вийшли нові перероблені Курикулуми для гімназичної (5-9 кл.) та ліцейської (10-12 кл.) ланки. Вони забезпечують наступність від одного ступеня навчання (початкової освіти) до іншого (гімназичної та ліцейської освіти) і базуються на сучасних підходах освіти: особистісно-зорієнтованому, компетентнісному, діяльнісному, ціннісному. *Пропоновані курикулуми належить до четвертого покоління цього типу документів і другого покоління курикулумів, заснованих на компетенціях. Вводяться поступово. В 2019-2020 навчальному році лише в 5 та 10 класах.*

У Курикулумах з української мови та літератури відображено інтегрований курс мови і літератури, модифікований відповідно до сучасної освітньої національної політики Республіки Молдова. У ньому визначено цілі, завдання, одиниці компетенцій, одиниці змісту, технології навчання та оцінювання з української мови і літератури на основі сучасних наукових підходів, з урахуванням специфіки вивчення предмета в умовах діаспори. Він виконує дві основні функції: регульовальну і стратегічну, які реалізуються у розділах цього документу.

Необхідність виникнення сучасного курикулума визначено такими реаліями:закінчення терміну функціонування попереднього курикулума для гімназичної та ліцейської ланки освіти; урахування результатів моніторингу попередніх курикулумів, здійсненого в 2017 році; виникнення нових освітніх та курикулумних політик в галузі розвитку системи

освіти; національні і міжнародні тенденції курикулумного розвитку: глобалізація, інтернаціоналізація, технологізація тощо.

Викладання української мови і літератури в 1-9 класах буде здійснюватися за *підручниками*, які видані в Республіці Молдова:

I клас - Кожухар К.С., Суфтїна Т.Г., Черевченко О.М. *Веселка* - Chişinău, „Ştiinţa”, 2019.

I-II клас - Кожухар К., Нікітченко А., Кожухар В., Рокіцька Л. *Роде мій красний*. Історія, культура і традиції українського народу – Кишинів, Univers Pedagogic, 2007.

II клас - Кожухар К.С., Суфтїна Т.Г. *Калинка* – Chişinău, „Ştiinţa”, 2015.

III клас - Кожухар К.С., Нікітченко А.І., Люшнівська А.О. *«Українська мова та літературне читання»* – Chişinău, „Ştiinţa”, 2016.

IV клас - Кожухар К.С., Нікітченко А.І., Люшнівська А.О. *«Українська мова та літературне читання»* – Chişinău, „Ştiinţa”, 2017.

V клас - Туницька М.В., Чорновалова А.І., Нікітченко А.І. *Українська мова і література* – Chişinău, „Ştiinţa”, 2015.

VI клас - Кожухар К.С., Туницька М.В., Нікітченко А.І., Рокіцька Л.В. *Українська мова і література* – Chişinău, „Ştiinţa”, 2017.

VII клас - Кожухар К.С., Туницька М.В., Нікітченко А.І., Чорновалова А.І. *Українська мова і література* – Chişinău, „Ştiinţa”, 2018.

VIII клас - Туницька М.В., Кожухар К.С., Нікітченко А.І., Чорновалова А.І. *Українська мова і література* – Chişinău, „Ştiinţa”, 2019.

IX клас - Паламар Л.М., Нікітченко А.І., Чорновалова А.І., Рокіцька Л.В. *Українська мова і література* – Chişinău, „Ştiinţa”, 2016.

Підручники з української мови і літератури розроблені під стандарт «мови навчання», тобто містять матеріалу більше, ніж розраховано на 3 навчальні години. Тому вчитель при розробці поурочного планування самостійно визначає об'єм матеріалу для обов'язкового опрацювання з учнями (не менше 75% від загального обсягу). Звертаємо увагу, що кількість часу на вивчення кожного розділу, теми є орієнтовною, учитель може її змінювати. Резервний час може використовуватися для уроків розвитку мовлення, контрольного оцінювання, різних видів творчих та інших робіт (екскурсій, диспутів, семінарів).

Примітка: При наявності у класі дітей із **особливими потребами** вчитель повинен забезпечити інклюзивне навчання, зокрема:

- адаптує курикулуми та плани, навколишнє середовище, методи та форми навчання для дітей з особливими освітніми потребами;
- співпрацює з фахівцями для надання спеціальних послуг відповідно до різних освітніх потреб дітей;
- створює позитивний клімат у навчальному середовищі.

Організація методичної роботи з вчителями

Основні завдання методичної роботи:

I. Ефективне впровадження в навчальний процес **інтегрованих** уроків.

Переваги інтеграції на уроці.

Інтегровані уроки розвивають потенціал самих учнів, спонукають до активного пізнання навколишньої дійсності, до осмислення і знаходженню причинно-наслідкових зв'язків, до розвитку логіки, мислення, комунікативних здібностей. Більшою мірою, ніж звичайні, вони сприяють розвитку мови, формування вміння порівнювати, узагальнювати, робити висновки. Використання різних видів роботи підтримує увагу учнів на високому рівні, що дозволяє говорити про розвиваючої ефективності таких уроків. Вони знімають стомлюваність, перенапруження учнів

за рахунок перемикань на різноманітні види діяльності. Інтеграція є джерелом знаходження нових фактів, які підтверджують або поглиблюють певні висновки, спостереження учнів в різних дисциплінах.

Основний акцент в інтегрованому уроці доводиться на розвиток образного мислення. Інтегровані уроки також передбачають обов'язкове розвиток творчої активності учнів. Виходячи з цього, вчитель повинен зосередити свою професійну увагу на використанні сучасних технологій для реалізації інтеграційного підходу в викладанні української мови і літератури, засвоїти основні принципи інтеграційного підходу до навчання: пам'ятати, що основне завдання вчителя на уроках української мови і літератури - розкрити особливості мови через текст.

II. Цілеспрямована робота з наскрізними **мовними темами**, як засіб вдосконалення комунікативних умінь учнів. Ці теми сприяють залученню як до української культури, так і причетності до долі своєї батьківщини – Республіки Молдова.

III. Вдумливе **структурування та узгодження одиниць компетенцій і одиниць змісту** при складанні календарно-тематичного проектування і дидактичного проектування уроків.

IV. Грамотне **визначення видів і форм оцінювання** сформованості компетенцій.

Нові підходи до оцінювання результатів навчальної діяльності учнів з української мови і літератури.

На уроках української мови і літератури процес оцінювання потрібно здійснювати з урахуванням **загальних принципів оцінки**: об'єктивність, систематичність, наочність, гнучкість, научність, гуманність і т.д.; **видів контролю**: *первинного/стартового, поточного/формативне, підсумкове/сумативне*; різноманітних **форм перевірки навчального продукту**: тестування, контрольних робіт, есе, проектування, дослідження і т.д. Взаємо та самооцінювання та інше.

При проведенні *сумативного* оцінювання потрібно враховувати *інтегрованість та текстоцентричність* викладання дисципліни і в зв'язку з цим розробляти матеріали на основі зв'язного тексту, а також подавати завдання з мови, мовлення та літературознавства.

В першу чергу оцінюються досягнення учнем навчальних стандартів, а також навчальний продукт учня.

З метою впорядкування процесу адаптації учнів 5 класів до нової для них системи оцінювання (10-ти бальної), у період з вересня по жовтень 2019 року необхідно врахувати:

1. діяльність учнів та шкільні результати оцінюватимуться без оцінки, використовуючи критерії, дескриптори, показники якості знань учнів;
2. вчителі повинні пояснювати учням співвідношення *дескриптора - оцінки*, тим самим підготовлюючи учнів до розуміння значення оцінок;
3. вчителі повинні проінформувати батьків про специфіку нової системи оцінювання учнів 5класу та про важливість залучення родини до перехідного періоду.

У той же час, протягом першого семестру рекомендуємо не виставляти оцінки від "1" до "4" за виконання домашніх завдань.

Увага! У 5 класі оцінки, отримані при підсумковому оцінюванні, від 1 до 4 балів не заносяться до шкільного журналу. Вчитель організуєперездачу і протягом максимум 1-2 тижнів проведе повторне тестування, яке матиме однаковий ступінь складності. Перездачу краще організувати після закінчення уроків.

Види контролю

Перевірні роботи проводять на другому або третьому уроці в середині тижня.

1-4 класи

Переказ Норми слів:

Клас	Кількість слів	
	<i>Для усного переказу</i>	<i>Для письмового переказу</i>
1	30 -40	-
2	40 -50	25 - 30
3	50 - 65	I семестр –35 - 40 II семестр – 40 - 50
4	70 - 85	I семестр –50- 65 II семестр – 65- 80

Твір

Клас	<i>Усний твір</i>	<i>Письмовий твір(кількість слів)</i>
1	-	-
2	4-5 речень	4-5 речень
3	5-6 речень	5-6 речень
4	7-8 речень	7-8 речень

Диктант

Клас	Кількість слів у тексті
1	15 - 20
2	I семестр – 20-25 II семестр – 25-30
3	I семестр – 30-35 II семестр – 35-40
4	I семестр – 40-45 II семестр – 45-50

Диктант оцінюється однією оцінкою на основі таких критеріїв:

- орфографічні та пунктуаційні помилки оцінюються однаково;
- помилка в одному й тому самому слові, яке повторюється в диктанті кілька разів, вважається однією помилкою; помилки на одне правило, але в різних словах вважаються різними помилками;
- розрізняють грубі і негрубі помилки (негрубими вважаються такі помилки: повторення тієї самої літери в слові; поодинокі випадки недописування літери в кінці слова (не за правилом); двічі підряд написане те саме слово в реченні). Дві негрубі помилки прирівнюються до однієї грубої;
- 2 помилки на заміну букв українського алфавіту, пропуск, перестановку букв вважаються однією негрубою, 3 помилки – однією грубою (прирівнюються до однієї орфографічної);
- 3 виправлення прирівнюються до однієї негрубої помилки;
- орфографічні та пунктуаційні помилки на невивчені правила виправляються, але не враховуються.

Види перевірки знань, умінь і навичок учнів з української мови і літератури, які проводяться посеместрово в кожному класі:

Об'єкт перевірки	1 клас		2 клас		3 клас		4 клас	
	I сем.	II сем.	I сем.	II сем.	I сем.	II сем.	I сем.	II сем.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Аудіювання	–	1	1	1	1	1	1	1
Діалог	–	1	1	–	1	–	1	–
Усний переказ	–	1	1	–	1	–	1	–
Усний твір	–	–	–	1	–	1	–	1
Читання	-	1	–	1	–	1	–	1

Письмовий переказ	–	–	–	–	1	1	1	1
Мовна тема	–	–	1	2	2	3	3	3
Диктант	–	–	–	1	1	1	2	2
Списування	1	1	–	1	–	1	–	1
Ведення зошитів	–	–	–	–	2	2	2	2
Загальна кількість видів контролю:								
	1	5	4	7	9	11	11	12

5-12 класи

Переказ (усний/письмовий)

Норми слів:

<i>Клас</i>	<i>Кількість слів/сторінок</i>
5	90 -110/0,5-0,75
6	110-130/0,75 - 1,0
7	130-150/1,0-1,25
8	150-180/1,25-1,5
9	200-230/1,5-1,75
10	240-290/1,75-2,25
11	290 - 320/2,25-2,5
12	290-350/2,25-2,5

Твір

<i>Клас</i>	<i>Кількість сторінок</i>
5	0,5-0,75
6	0,75 - 1,00
7	1,00 - 1,25
8	1,25-1,5
9	1,5-1,75
10	1,75 - 2,0
11	1,75 - 2,0
12	1,75 - 2,0

Диктант

<i>Клас</i>	<i>Кількість слів у тексті</i>
5	70-80
6	80-90
7	90-100
8	100-110
9	110-120
10	120-130
11	130-140
12	150-160

Диктант оцінюється однією оцінкою на основі таких вимог:

1. Орфографічні та пунктуаційні помилки оцінюються однаково.
2. Виправляються, але не враховуються такі орфографічні й пунктуаційні помилки:
 - 1) на правила, які не містить курикулум; 2) на ще не вивчені правила;
 - 3) у словах з написаннями, що не перевіряються, над якими не проводилась спеціальна робота; 4) у передачі так званої авторської пунктуації; 5) повторювані помилки (помилка у тому ж слові, яке повторюється у диктанті кілька разів), вважаються однією помилкою; однотипні помилки (на те саме правило), але в різних словах вважаються різними помилками;
3. Розрізняють грубі й негрубі помилки; зокрема,

Письмо:																
переказ	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	-	1	1	-
твір	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	1	-	-	1
Правопис:																
диктант**	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-
Аудіювання*	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1
Читання мовчки*	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-

*Основною формою перевірки мовної теми, аудіювання і читання мовчки є тестові завдання.

** Основною формою перевірки орфографічної і пунктуаційної грамотності є контрольний текстовий диктант.

У таблиці зазначено мінімальну кількість фронтальних видів контрольних робіт, учитель на власний розсуд має право збільшувати цю кількість, залежно від рівня підготовленості класу, здібностей конкретних учнів, умов роботи тощо.

Ведення зошитів оцінюється від 1 до 10 балів щомісяця протягом семестру і вважається поточною оцінкою. Під час перевірки зошитів ураховується наявність різних видів робіт, грамотність, охайність, вміння правильно оформити роботи.

Кількість видів контролю (5-9 класи)

Класи	5		6		7		8		9	
	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II
Семестри										
Контрольні роботи у формі:	2	2	2	2	2	3	2	3	2	2
виконання інших завдань (тестів, відповідей на запитання тощо)	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Уроки розвитку мовлення* (РМ)	2 (у + п)	2 (у + п)	2 (у + п)	2 (у + п)	2 (у + п)	2 (у + п)	2 (у + п)	2 (у + п)	2 (у + п)	2 (у + п)
Уроки позакласного читання (ПЧ)	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1
Перевірка зошитів	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5

10-12 класи

Класи	10				11				12			
	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II
	гуманітарний		реальний		гуманітарний		реальний		гуманітарний		реальний	
Контрольні роботи у формі:	2	3	2	1	3	3	2	1	3	3	2	1
контрольного класного твору;	1	1	1	-	1	1	1	-	1	1	1	-
виконання інших завдань (тестів, відповідей на запитання тощо)	1	2	1	1	2	2	1	1	2	2	1	1
Уроки	2	2	1	1	2		1	1	2		1	1

розвитку мовлення* (РМ) (у-усний, п-письмовий)	(у + п)	(у + п)	(у + п)	(у + п)	(у + п)	2 (у + п)	(у + п)	(у + п)	(у + п)	2 (у + п)	(у + п)	(у + п)
Контрольний домашній твір	1	1	-	1	1	2	1	-	1	1	-	-
Перевірка зошитів	3	4	2	3	3	4	2	2	3	4	2	2

Домашнє завдання

У 2018 році Міністерство освіти, культури і досліджень видало Інструкцію про дозування домашніх завдань, яка повинна регулювати надмірне навантаження учнів.

Акцентуємо увагу на правильному дозуванні домашнього завдання. Учителі повинні спланувати роботу такого об'єму і змісту, щоб учні не відчували перевантаження. Для цього необхідно враховувати зайнятість учнів з інших предметів у цей день, темп і ритм роботи учнів, стан їхнього здоров'я.

Завдання не повинні перевищувати об'єм пропонованої домашньої роботи. Недопустимим є перевантаження учнів завданнями, які містяться у додаткових посібниках, зошитах з друкованою основою: зафарбовування малюнків, складання схем, таблиць, виконання додаткових завдань і вправ, написання домашніх творів тощо.

Класному керівникові необхідно здійснювати сумарний підрахунок усіх домашніх завдань на той чи інший день відповідно до інструкції (сума всіх усних та письмових завдань з усіх навчальних предметів, номери завдань, сторінки та ін.), їх об'єм і ступінь складності з урахуванням особливостей всіх учнів класу.

Завдання мають бути посильними для самостійного виконання учнями. Не можна пропонувати завдання на невідпрацьований матеріал, який не пояснювався на уроці, оскільки в такому випадку вся складність засвоєння навчального матеріалу переноситься з уроку на домашню роботу.

Домашні завдання не даються учням на вихідні, святкові та канікулярні дні.

Нові правила українського правопису

22 травня 2019 року Уряд України схвалив нову редакцію українського правопису.

За новим правописом:

- можна буде вживати "и" на початку слова
- у проекті нового правопису надається перевага літері "і", але перед приголосними "н" та "р" можна вживати два варіанти написання: "індик" та "индик", "ирій" та "вирій", "ірод" та "ирод", "икати" та "икавка".
- у художніх текстах допускатиметься заміна і на и вкінці слів під час відмінювання: "смерти", "радости".
- новий правопис пропонує розширити застосування "г" в іноземних власних назвах.
- у прізвищах та іменах людей допускатиметься передавання звуку [g] двома способами: як із використанням букви "з" так із використанням "г" – і як, наприклад, *Гуллівер*, і як *Гуллівер*.
- Запозичені з європейських та східних мов слова, які містять звук [h] пропонують буквою "х". Слова "хобі", "хокей" і "холдинг" лишаться незмінними. Слово "хостел" пропонується вживати як "гостел". У англійській вимові цього слова чується [z].

- Пропонується кілька варіантів написання слів грецького походження, де зазвичай звук [th] передається літерою "ф": "анафема" – "анатема", "ефір" – "етер", "міф", "міфологія" – "міт" і "мітологія", "Афіни" – "Атени".
- Звук [j] у сполученні із голосними буде передаватись буквами "є", "ї", "ю", "я": "проєкт", "проєкція", "траєкторія", "фое" тощо.
- Слова з першим іноземним частками слід писати разом - "попмузика", "вебсторінка" "пресконференція", "експрезидент".
- Невідмінюваний числівник "нів" слід писати окремо: *нів Києва, нів яблука, нів години*. Разом з "нів" писатимуться лише ті слова у називному відмінку, що виражають єдине поняття: "нівострів", "нівзахист" або "нівоберт".
- Правопис пропонує по-різному передавати буквосполучення "au": "аудієнція" і "авдієнція", "аудиторія" та "авдиторія", "пауза" та "навза", "фауна" та "фавна".

Тим, хто зараз навчається в школі, переналаштовуватися не доведеться. Старшокласники ще здаватимуть тестування за старим правописом. Старий і новий правопис, як це зазвичай заведено, мають існувати декілька років паралельно.

Вивчаючи українську мову і літературу в Республіці Молдова, вчителі повинні враховувати культурно-історичне середовище, яке відображає своєрідність соціально-історичного розвитку українців Республіки Молдова, природи краю, а тому одним із важливих компонентів літературно-мовної освіти має бути регіональний компонент, а саме: зразки народної творчості українців Республіки Молдова і література рідного краю. З цією метою рекомендується здійснювати екскурсії в історичні та краєзнавчі музеї, проводити дослідження, збирати та записувати кращі зразки усної народної творчості – все це дає можливість якомога краще пізнавати та цінувати рідний край, бути справжнім патріотом Республіки Молдова.

Алла НІКІТЧЕНКО, доктор педагогіки, головний консультант
Міністерства освіти, культури і досліджень